

Wyrok z dnia 8 sierpnia 2006 r.

I UK 27/06

Brak dokumentów wymienionych w § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz.U. Nr 10, poz. 49 ze zm.) nie uzasadnia zastosowania art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), jeżeli ubiegający się o emeryturę lub rentę udowodnił uzyskiwanie przychodów wyższych od stanowiących podstawę wymiaru najniższej emerytury lub renty w okresie wymienionym w art. 15 ust. 1 lub 6 tej ustawy.

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Józef Iwulski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 8 sierpnia 2006 r. sprawy z odwołania Michała L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o wysokość emerytury, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 września 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 1 czerwca 2004 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. przyznał wnioskodawcy Michałowi L. prawo do emerytury i ustalił wysokość świadczenia w kwocie najniższej emerytury wynoszącej 562,58 zł, przy przyjęciu na podstawie udokumentowanego wynagrodzenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru 0,51%.

Od tej decyzji w części ustalającej wysokość emerytury wniósł odwołanie wnioskodawca żądając ustalenia podstawy wymiaru emerytury w oparciu o wynagrodzenie z 20 lat pracy w pracowni projektowej.

Wyrokiem z dnia 1 marca 2005 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku zmienił zaskarżoną decyzję ustalając wysokość emerytury na kwotę 1.609,78 zł, przy przyjęciu wskaźnika wysokości podstawy wymiaru 152,64% i oddalił odwołanie w pozostałej części. Na podstawie świadectwa pracy Sąd ustalił, że wnioskodawca w okresie od 1 kwietnia 1968 r. do 15 stycznia 1991 r. był zatrudniony w Spółdzielni Projektowania i Usług Inwestycyjnych „I.” w B. Nie posiada on żadnej dokumentacji płacowej z tego okresu zatrudnienia. Wnioskodawca żądał ustalenia podstawy wymiaru emerytury w oparciu o wynagrodzenie Tadeusza T., który był zatrudniony na równorzędnym stanowisku kierownika pracowni. Sąd przeprowadził dowód z zeznań świadków oraz opinii biegłego księgowego, który dokonał wyliczenia hipotetycznego wynagrodzenia wnioskodawcy w trzech wersjach: w oparciu o wynagrodzenie Tadeusza T., na podstawie najniższego wynagrodzenia w gospodarce i na podstawie średniego wynagrodzenia pracowników biur projektowych według GUS. Sąd uznał, że najbardziej wiarygodna jest ostatnia wersja i w oparciu o średnie wynagrodzenie pracowników biur projektowych ustalił podstawę wymiaru emerytury wnioskodawcy zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

Od tego wyroku wniosły apelacje obie strony. Wnioskodawca domagał się zmiany wyroku w części oddalającej odwołanie przez ustalenie podstawy wymiaru emerytury na podstawie dokumentów płacowych Tadeusza T., którego wynagrodzenie było niższe od wynagrodzenia wnioskodawcy. Organ rentowy żądał zmiany wyroku w części zmieniającej decyzję przez oddalenie odwołania.

Wyrokiem z dnia 16 września 2005 r. [...] Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku oddalił obie apelacje. Sąd Apelacyjny uznał, że materiał dowodowy - zeznania świadków i wnioskodawcy - dawał podstawy do przyjęcia, iż wynagrodzenia osób na stanowiskach kierowników pracowni były najwyższe w tym zakładzie pracy i kształtowały się na poziomie 300-400% średniej krajowej. Jednakże wynagrodzenie to nie przysługiwało w stałej wysokości i było uzależnione od wysokości premii kwartalnej ustalanej na podstawie ilości i wartości wykonanych przez całą pracownię zleceń. Kierownik pracowni otrzymywał określony procent

kwoty wypracowanej w kwartale przez pracownię, a pozostała kwota była dzielona między pracownikami tej pracowni. Brak jest podstaw do przyznania wnioskodawcy emerytury w wysokości ustalonej w oparciu o zarobki Tadeusza T., gdyż praca na takich samych stanowiskach nie musi oznaczać, że wynagrodzenia są równorzędne. W przypadku wnioskodawcy istotnym elementem wynagrodzenia była premia kwartalna, której wysokości w spornym okresie nie sposób ustalić. W latach 1968 - 1991 wnioskodawca pracował na różnych stanowiskach - jako główny inspektor do spraw dokumentacji, główny specjalista do spraw programowania inwestycji, starszy asystent projektanta, projektant, kierownik pracowni projektowej, a ostatnio - przed rozwiązaniem stosunku pracy - jako starszy specjalista do spraw przygotowania. Świadkowie i sam wnioskodawca nie wskazali precyzyjnie okresów zatrudnienia na poszczególnych stanowiskach. Jednocześnie przeprowadzone dowody wskazują na to, że wynagrodzenia pracowników biura projektowego, w którym pracował wnioskodawca, były wysokie, znacznie przekraczające najniższe wynagrodzenie w gospodarce, Wynagrodzenie Tadeusza T. w okresie 20 lat wynosiło 243, 14% przeciętnego wynagrodzenia. Przyjęcie wynagrodzenia wnioskodawcy na podstawie średniego wynagrodzenia pracowników biur projektowych, co dało 152,64% przeciętnego wynagrodzenia, jest zdaniem Sądu Apelacyjnego prawidłowe.

Od tego wyroku organ rentowy wniósł skargę kasacyjną zaskarżając wyrok w części oddalającej jego apelację. Jako podstawę skargi przytoczył naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 15 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz.U. Nr 10, poz. 49 ze zm.) oraz niezastosowanie art. 23 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach. W uzasadnieniu skargi podniósł, że skoro wnioskodawca nie przedstawił wymaganych przepisem § 20 powołanego rozporządzenia dokumentów płacowych pozwalających na ustalenie podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe w dwudziestu latach wybranych z całego okresu ubezpieczenia, nie ma możliwości zastosowania przepisu art. 15 ust. 6 ustawy o emeryturach i rentach. Ma wówczas zastosowanie przepis art. 23 ust. 1 tej ustawy, z którego wynika, że jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru zgodnie z zasadami określonymi w ustawie lub rozporządzeniu, emeryturę ustala się w wysokości najniższej emerytury. Przyjęta przez Sąd Apelacyjny metoda ustalania wysokości wynagrodzenia na podstawie średniego wy-

nagrodzenia pracowników biur projektowych narusza powołane przepisy. Ustalony w ten sposób wynagrodzenie jest mniej zbliżone do rzeczywistego niż wynagrodzenie pracownika zatrudnionego na równorzędnym stanowisku. Jednakże zdaniem organu rentowego obie metody ustalania wynagrodzenia są nieprawidłowe. Sąd nie może korzystać z różnych środków dowodowych bez ograniczeń, a tylko w celu ustalenia rzeczywistego wynagrodzenia. Gdyby zaakceptować powyższą metodę ustalania wysokości emerytury w stosunku do pracowników biur projektowych, to należałoby ją stosować do pracowników innych sektorów gospodarczych. Tym samym należałoby pominąć zasady określone w art. 15 i 23 powołanej ustawy oraz w powołanym rozporządzeniu, a są to przepisy szczególne, które powinny być stosowane w pierwszej kolejności przed innymi przepisami. W związku z tymi zarzutami organ rentowy wniósł o zmianę wyroku w części zaskarżonej oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i oddalenie odwołania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 15 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określa zasady ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent i w ust. 1 stanowi, że podstawę wymiaru emerytury i renty stanowi ustalona w sposób określony w ust. 4 i 5 przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne na podstawie prawa polskiego w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę. Przepis art. 15 ust. 6 pozwala zainteresowanemu na wybranie z całego okresu ubezpieczenia 20 lat kalendarzowych, z których podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne może stanowić podstawę emerytury lub renty. Określone tu zasady ustalania podstawy wymiaru emerytury i renty mają zastosowanie także do okresów przypadających przed wejściem w życie powołanej ustawy i wprowadzonej równocześnie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), kiedy nie prowadzono indywidualnych kont emerytalnych. Za podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne w tych okresach przyjmuje się kwoty wynagrodzenia wypłaconego przez pracodawcę. Osoba ubiegająca się o emeryturę lub rentę musi wykazać wysokość przychodu stanowiącego podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, a jeżeli była pra-

cownikiem - wysokość wynagrodzenia. Za podstawę wymiaru emerytury lub renty przyjmuje się kwotę udowodnioną przez zainteresowanego, która niekoniecznie musi odpowiadać wysokości faktycznie uzyskanego wynagrodzenia, gdyż na niektóre składniki wynagrodzenia może nie być wystarczających dowodów. Gdyby uznać za słuszny podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut, że ustalona w zaskarżonym wyroku podstawa wymiaru emerytury wnioskodawcy odbiega od jego rzeczywistego wynagrodzenia, to nieprawidłowość ta nie jest wynikiem błędnej wykładni art. 15 ustawy o emeryturach i rentach. Ewentualnych nieprawidłowości można doszukiwać się jedynie w wadliwie przeprowadzonym postępowaniu dowodowym. W tym zakresie skarżący nie wskazuje jako podstawy skargi kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania powołując się jedynie na przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń, które nie mają zastosowania w postępowaniu sądowym.

Przepis § 20 pkt 1 powołanego rozporządzenia stanowi, że środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość zarobku lub dochodu stanowiącego podstawę wymiaru emerytury lub renty są dla pracowników zaświadczenia zakładów pracy wystawione według wzoru ustalonego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych albo legitymacja ubezpieczeniowa zawierająca wpisy dotyczące okresów zatrudnienia i wysokości osiągniętych zarobków. W postępowaniu przed organem rentowym nie jest możliwe udowadnianie wysokości wynagrodzenia innymi dowodami niż wymienione w zacytowanym przepisie dokumenty. Przepisy regulujące postępowanie o świadczenia emerytalno-rentowe przed organem rentowym nie mają zastosowania w postępowaniu sądowym, które regulowane jest przepisami Kodeksu postępowania cywilnego. Ewentualne ograniczenia dowodowe mogą wynikać jedynie z przepisów tego Kodeksu. Przepisy regulujące postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 477⁸ i następne k.p.c.) nie zawierają dodatkowych ograniczeń w stosunku do przepisów ogólnych regulujących postępowanie dowodowe (art. 235 - 309 k.p.c.). Oznacza to, że fakty, od których uzależnione jest prawo do emerytury i renty oraz wysokość tych świadczeń, mogą być wykazywane wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego, w tym także zeznaniem świadków. Taki pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 lutego 1996 r., II URN 3/95 (OSNAPiUS 1996 nr 16, poz. 239), stwierdzając, że w postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokości mogą być udowadniane wszelkimi środkami

dowodowymi, przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego. W kolejnym wyroku z dnia 25 lipca 1997 r., II UKN 186/97 (OSNAPIUS 1998 nr 11, poz. 342), Sąd Najwyższy stwierdził, że w postępowaniu sądowym nie obowiązują ograniczenia, co do środków dowodowych stwierdzających wysokość zarobków lub dochodów stanowiących podstawę wymiaru emerytury lub renty.

Wnioskodawca udowodnił fakt pozostawania w zatrudnieniu nieprzerwanie przez okres przekraczający 20 lat w pracowni projektowej. Z tego faktu oba Sądy wyciągnęły wniosek, że pracodawca będący jednostką gospodarki społecznej wypłacał wynagrodzenie, od którego odprowadzał składki na ubezpieczenie społeczne. Sąd Apelacyjny uznał, że zeznaniami świadków została udowodniona wysokość tego wynagrodzenia przynajmniej w kwocie średniego wynagrodzenia pracowników biur projektowych przy przyjęciu, że przez większość okresu zatrudnienia wnioskodawca piastował stanowiska kierownicze z wynagrodzeniem znacznie przekraczającym średnie zarobki. Kwestia, czy przeprowadzone dowody były wystarczające do poczynienia takich ustaleń, nie może być przedmiotem kontroli kasacyjnej, gdyż skarga kasacyjna nie jest oparta na podstawie naruszenia przepisów postępowania.

Powołany w skardze przepis art. 23 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach stanowi, że jeżeli podstawy wymiaru emerytury lub renty nie można ustalić zgodnie z zasadami określonymi w ustawie lub rozporządzeniu, o którym mowa w art. 22, emeryturę lub rentę ustala się w wysokości najniższej emerytury lub renty. Przepis art. 22 zawiera delegację dla Rady Ministrów określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytury i renty, która to kwestia została uregulowana rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 11, poz. 63 ze zm.). Przepisy tego rozporządzenia są przepisami prawa materialnego i dotyczą wyłącznie podstawy wymiaru świadczeń. Nie ma w przepisie art. 23 ust. 1 powołania się na wskazane w skardze kasacyjnej rozporządzenie w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe, które nie jest objęte delegacją z art. 22. Przepis art. 23 ust. 1 ma zastosowanie wówczas, gdy wobec braku jakichkolwiek dowodów nie ma możliwości ustalenia wysokości przychodu (wynagrodzenia) wymienionego w art. 15 ust. 1, lub poszczególnych jego składników wymienionych w art. 15 ust. 3 i przepisach rozporządzenia z dnia 1 kwietnia 1985 r. Natomiast brak dokumentów wymienionych w § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i

zasad wypłaty tych świadczeń nie uzasadnia zastosowania art. 23 ust. 1 ustawy, jeżeli ubiegający się o emeryturę lub rentę udowodnił innymi dowodami uzyskiwanie w okresie wymienionym w art. 15 ust. 1 lub ust. 6 przychodów wyższych od przychodów stanowiących podstawę wymiaru najniższej emerytury lub renty. Nie jest zatem słuszny zarzut niezastosowania art. 23 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.

=====